

Asia: VN/24649/2023

Ositusvaateen vanhentuminen; arviomuistio

Sääntelyn tarpeellisuus

Lausuntonne:

Sääntelylle voidaan nähdä olevan tarve, koska vanhentumista koskeva sääntely selventää tämänhetkistä harkinnanvaraisiin seikkoihin perustuvaa oikeustilaa. Vanhentumista koskeva sääntely selkeyttäisi myös tuomioistuimissa käsiteltäviä asioita.

Arviomuistiossa mainituin tavoin ja velan vanhentumista koskevaan sääntelyyn viitaten olisi myös tarkoituksenmukaista, että tuomioistuinten ei tulisi ottaa vanhentumista viran puolesta huomioon, vaan ositusvaateen vanhentumista koskeva asia käsiteltäisiin vain asianosaisen vaatimuksesta ja asianosaisen vedotessa vanhentumiseen.

Ositusvaateen elementit ja sääntelytarpeen sisällöllinen rajaaminen

Lausuntonne:

Arviomuistio lähtee siitä, että vanhentuminen koskisi vain avio-oikeutta. Näin ollen pesänjakajan määrääminen vanhentumisajan jälkeen olisi edelleen arviomuistiossa mainituissa muissa tapauksissa (yhteisomistussuhteen purku / omaisuuden myyminen ja puolison yksin omistaman omaisuuden erottelu) mahdollista.

Käräjäoikeudet eivät ole ratkaisseet ositusvaateen menettämistä koskevia vaatimuksia ensiasteena, vaan vaatimukset on ensiasteena ratkaistu pesänjakajamenettelyssä. Jos tarkoitus on säätää vanhentuminen koskemaan vain avio-oikeuden vanhentumista, keskittämisperiaatteen mukaisesti se, onko pesänjakajan määräämiselle ollut perusteita arviomuistiossa mainituilla perusteilla, olisi edelleen ratkaistava ensiasteena pesänjakajan toimesta toimitusosituksessa. Tällä estetään toimitusosituksen piiriin kuuluvien asioiden käsittelyn ja ratkaisemisen laajentuminen pesänjakajan määräämistä koskevaan hakemusasian käsittelyyn.

Toisin sanoen pesänjakajan määräämistä koskevan hakemusasian yhteydessä käräjäoikeudella ei tulisi olla velvollisuutta ratkaista asiaan osallisten vaatimuksesta ensinnäkään sitä, onko avio-oikeus vanhentunut, taikka toisekseen sitä, olisiko osapuolilla mahdollisesti yhteistä omaisuutta tai ositukseen liittyviä muita sellaisia vaatimuksia, joita avio-oikeuden vanhentumisesta riippumatta voidaan vielä esittää ja joita varten olisi määrättävä pesänjakaja.

Mikäli käräjäoikeus joutuisi ratkaisemaan pesänjakajan määräämistä koskevia perusteita edellä mainitussa laajuudessa, saisi riitaantunut hakemusasia sellaisia toimitusositukseen kuuluvia piirteitä (muun muassa sen selvittäminen, onko puolisoilla yhteistä omaisuutta, puolisoiden omistussuhteet jne.), joiden selvittäminen keskittämisperiaatteen mukaisesti kuuluu ensiasteena käräjäoikeuden sijasta pesänjakajalle.

Jos vanhentuminen olisi tarkoitus rajoittaa vain avio-oikeuteen, tulisi muiden arviomuistiossa mainittujen tilanteiden varalta tehdä selkeä rajaus niistä vaatimuksista, joita puoliso voi avio-oikeuden vanhentumisesta riippumatta esittää toimitusosituksessa tai -erottelussa. Selkeä rajaus selventää myös mahdollisen moitekanteen tutkimista ja käsittelyä tuomioistuimessa.

Arviomuistiossa ehdotetuin tavoin sovitteluvaatimukseen vetoamisen ei tule olla mahdollista avio-oikeuden vanhentumisen jälkeen.

Vanhentumisaika ja sen alkaminen avioero-osituksissa

Lausuntonne:

Arviomuistiossa ehdotettua 10 vuoden vanhentumisaikaa sekä vanhentumisajan alkamisajankohtaa voidaan pitää perusteltuina.

Avio-oikeuden vanhentuminen jäämistöosituksissa

Lausuntonne:

Arviomuistiossa tuodaan esiin lukuisia jäämistöositukseen liittyviä näkökohtia, jotka puhuvat sitä vastaan, että vanhentumista koskeva sääntely ulotettaisiin myös niihin. Käräjäoikeus ei pidä kannatettavana, että avio-oikeus voisi vanhentua myös jäämistöosituksessa. Ehdotettu vanhentumisajan alkamisajankohta ei myöskään poistaisi niitä ongelmia, jotka johtuvat ajan kulumisesta ositusperusteen syntyhetkestä osituksen toimittamiseen. Ensin kuolleen puolison kuoleman ja lesken kuoleman välillä saattaa olla useita vuosikymmeniäkin, jolloin ositushetken mukaisen omaisuuden selvittäminen voi joka tapauksessa olla vaikeaa tai ainakin aikaa vievää.

Mikäli vanhentumisesta säädettäisiin, arviomuistiossa mainittua 10 vuoden vanhentumisaikaa, joka alkaa lesken kuolemasta, voidaan pitää perusteltuna. Tällöin voisi olla aiheellista arvioida sääntelyn tarvetta myös tilanteessa, jossa leski ennen osituksen toimittamista solmii uuden avioliiton. Tulisiko tällaisessa tilanteessa avio-oikeuden vanhentumisaika katsoa alkaneen lesken kuolinhetken sijaan lesken uuden avioliiton solmimispäivästä? Tämä osaltaan ennaltaehkäisisi tilanteita, joissa pitkään eläneen ja uusiin naimisiin menneen lesken kuoleman jälkeen voisi olla tekemättä useampia osituksia.

Soveltuminen omaisuuden erotteluun avopuolisoiden välillä

Lausuntonne:

Avoliittolaissa on selkeät säännökset avopuolisoiden välisistä oikeussuhteista, avopuolisoiden välillä toimitettavasta erottelusta ja hyvitysvaatimuksen vanhentumisesta. Näin ollen erityistä tarvetta sääntelyn ulottamisesta omaisuuden erotteluun avopuolisoiden välillä ei ole tarvetta.

Vanhentumisajasta poikkeaminen

Lausuntonne:

Mahdollisuus vanhentumisajasta poikkeamiseen on perusteltua ja rinnastuu myös avopuolisoiden sopimusvapautteen avoliittolain soveltamisesta. Arviomuistiossa mainituin tavoin sopimusvapaudelle on perusteet.

Sinänsä määrämuotoinen sopiminen on selkeää, mutta menettelyltään raskas varsinkin rekisteröintivaatimuksen osalta, mikä voi johtaa tahattomiin oikeudenmenetyksiin.

Monimutkaisten näyttökysymysten ja sopimuksen tulkintaongelmien ennaltaehkäisemiseksi sopimukselta tulisi kuitenkin edellyttää ainakin kirjallista muotoa.

Puolisot voivat ennalta sopia osituksen toimittamisesta välillään avioeron varalle tehdyillä sopimuksilla. Usein tulevan osituksen sisällöstä sovitaan kirjallisella sopimuksella. Tarkoituksenmukaista olisi, että puolisot voisivat sopia myös avio-oikeuden vanhentumisesta samalla sopimuksella.

Avio-oikeuden vanhentumisen vaikutukset

Lausuntonne:

Kysymyksestä on lausuttu kohdassa Ositusvaateen elementit ja sääntelytarpeen sisällöllinen rajaaminen.

Kolmannen osapuolen oikeudet

Lausuntonne:

Sääntelyllä ei liene ainakaan välitöntä vaikutusta kolmansiin osapuoliin tai heidän oikeuksiinsa.

Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

Lausuntonne:

Arviomuistiossa ehdotettua sääntelyn voimaantuloa ja siirtymäsäännöksiä voidaan pitää perusteltuina.

Muuta

Lausuntonne:

Käräjäoikeuden näkökulmasta selvälle vanhentumista koskevalle sääntelylle on tarve. Sääntelyn täytyy kuitenkin myös sisällöllisesti olla sillä tavalla selkeä, ettei käräjäoikeuden ja pesänjakajien toimivallan välille synny epäselvyyksiä eikä keskittämisperiaatteen mukaisista menettelytavoista luovuta. Näin ollen arviomuistiossa mainittujen avio-oikeuden vanhentumisen sekä muiden kysymysten selvittäminen tulee ensiasteena keskittää pesänjakajalle.

Pakkala Sirpa

Helsingin käräjäoikeus - Käräjätuomarit Marja Kekäläinen ja Noora Nykänen